



Stockholms  
stad

# **Barns delaktighet i handläggningsprocessen enligt LSS – en kvalitetsgranskning**

Funktionshinderinspektörer 2025

**Barns delaktighet i handlägningsprocessen enligt LSS – en kvalitetsgranskning**

**Dnr:** SOF 2024/779

**Utgivningsdatum:** Juni 2025

**Utgivare:** Socialförvaltningen Avdelningen för strategi och utveckling

**Kontaktperson:** Hanna Rossetti och Carina Gillgren

## Sammanfattning

Stockholms stads funktionshinderinspektörer har i uppgift att granska kvalitet i biståndsbedömda insatser för personer med funktionsnedsättning som handläggs enligt socialtjänstlagen (SoL) och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Granskningar genomförs utifrån en granskningsmodell baserad på kvalitetsområden framtagna av Socialstyrelsen och Sveriges kommuner och regioner (SKR).

Aktuell kvalitetsgranskning avser barns delaktighet och möjlighet att komma till tals i handläggningen av insatser enligt LSS. Granskningen är genomförd i stadsdelsförvaltningarna Enskede-Årsta-Vantör, Farsta, Hässelby-Vällingby och Norra innerstaden under våren 2025 och avser beslut som är fattade i ärendet under 2024. Totalt omfattar granskningen 167 unika ärenden, 74 flickor och 93 pojkar, vilket motsvarar 44 respektive 56 procent.

Sammantaget visar granskningen på både styrkor och utvecklingsområden hos de granskade enheterna. Flera av dessa berör flera eller samtliga enheter men det kan konstateras att det är en variation både inom och mellan de granskade enheterna. Granskningen visar att handläggaren har träffat barnet i samband med utredning av ansökan om insats i drygt hälften av de granskade ärendena. Det varierar också i vilken omfattning barn görs delaktiga i utredningen, både inom och mellan enheterna. Att göra barn med kommunikationssvårigheter delaktiga i större utsträckning är ett tydligt utvecklingsområde. Granskningen visar även att kunskapen om genomförande och dokumentation av barnkonsekvensanalyser behöver öka. Barnkonsekvensanalyser saknas i ett flertal av de granskade ärendena.

Granskningen visar flera goda exempel på hur handläggarna arbetar för att göra barn delaktiga i handlägningsprocessen. Det går dock inte alltid att utläsa av dokumentationen i personakten vilka åtgärder, överväganden och bedömningar som gjorts utifrån det enskilda barnets ålder, mognad och funktionsnedsättning. Det medför att det är svårt att med säkerhet veta om barn får information och ges möjlighet att komma till tals i ärenden som rör dem. De granskade enheterna behöver säkerställa att det finns rutiner och arbetssätt för att öka följsamheten till lagstiftning, riktlinjer och lokala anvisningar. Fortsatt arbete behöver också ske stadsövergripande genom utbildning, anvisningar och fortsatta diskussioner i chefsnätverk.

## Innehåll

<b>Sammanfattning .....</b>	<b>2</b>
<b>Innehåll.....</b>	<b>3</b>
<b>Inledning .....</b>	<b>4</b>
<b>Granskningsmetod.....</b>	<b>5</b>
Kvalitetsparagrafer i lagstiftningen .....	5
Kvalitetsområden.....	5
Granskningsmodell.....	6
Målgrupp, urval och avgränsning .....	7
<b>Utgångspunkter .....</b>	<b>7</b>
Lagstiftning .....	7
Socialstyrelsens föreskrifter, allmänna råd och handböcker .....	8
Program.....	8
Riktlinjer, anvisningar och stödmaterial.....	9
Statistik .....	10
<b>Granskningsresultat .....</b>	<b>12</b>
Dialogmöten med verksamheterna .....	12
Aktgranskning.....	18
<b>Analys.....</b>	<b>28</b>
Trygghet och säkerhet .....	29
Självbestämmande och integritet .....	31
Tillgänglighet .....	33
Helhetssyn och samordning.....	34
Kunskapsbaserad verksamhet och effektivitet.....	35
<b>Slutord och rekommendationer .....</b>	<b>37</b>

## Inledning

Stockholms stads funktionshinderinspektörer har till uppgift att utifrån kommunstyrelsens instruktioner granska kvalitet i biståndsbedömda insatser för personer med funktionsnedsättning som handläggs enligt socialtjänstlagen (SoL) och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Arbetet utgår från lagstiftning, förordningar och föreskrifter liksom stadens riktlinjer inom området. Granskningarna utgår från de kvalitetskriterier som tagits fram av Socialstyrelsen och Sveriges kommuner och regioner (SKR). Uppdraget har ett generellt brukarperspektiv. För att ta del av olika målgruppers angelägna frågor hålls kontinuerlig kontakt med brukarorganisationer. Bevakning av likställigheten över staden samt spridning av goda exempel från de granskade verksamheterna är en viktig del i arbetet. Syftet är att granskningarna ska stimulera och bidra till verksamheternas utvecklings- och kvalitetsarbete. Jämställdhet mellan könen och barnrättsperspektivet ska i möjligaste mån belysas och lyftas fram.

Resultatet av varje genomförd granskning återförs till medarbetare och chefer i dialogform innan granskningsrapport fastställs av socialnämnden. Därefter vidarebefordras rapporten till samtliga stadsdelsnämnder. En årsrapport lämnas till socialnämnden samt kommunstyrelsen och dess råd för funktionshinderfrågor.

Stockholms stad har högt ställda mål för att garantera barns rättigheter och inflytande enligt barnkonventionen. I stadens budget för 2025 framgår att stadens beslutsfattande ska utgå från ett tydligt barnperspektiv och att barnets bästa alltid ska stå i centrum. Barn ska ha möjlighet att påverka beslut som rör dem. Socialnämnden ska verka för att stadens socialtjänst i allt arbete har ett barnperspektiv och ett barnrättsperspektiv och att barn och unga görs delaktiga. Stadsdelsnämnderna ska arbeta för att säkerställa barns delaktighet i handläggningen samt skapa förutsättningar för barns rätt till information.<sup>1</sup>

Under 2017 genomförde stadens funktionshinderinspektörer två granskningar av barns delaktighet och rätt att komma till tals i handläggning av LSS-insatser.<sup>2</sup> Granskningarna visade bland annat att biståndshandläggarna träffade barn som är aktuella för insatser i låg utsträckning. Genomgående i de ärenden där biståndshandläggarna inte träffat barnet saknades uppgift om anledning till det. Under hösten 2024 genomförde funktionshinderinspektörerna en granskning av ärenden avseende

---

<sup>1</sup> *Stockholms stads budget 2025*, dnr KS 2024/939.

<sup>2</sup> *Barns delaktighet och rätt att komma till tals i handläggning av LSS-insatser*, dnr 3.4.2-767/2016 och 3.4.2-767/2016, socialförvaltningen 2017.

insatserna ledsagning och ledsagarservice för barn och unga.<sup>3</sup> Granskningen visade bland annat att det finns behov av fördjupad kunskap om hur stadens befintliga rutiner och anvisningar gällande barns delaktighet tillämpas i praktiken. Mot bakgrund av detta finns behov av fortsatt granskning av barns delaktighet och möjlighet att komma till tals i frågor som rör dem.

Sedan den 1 januari 2020 är barnkonventionen lag vilket innebär att barns rättigheter har fått en starkare ställning och ska beaktas av domstolar och myndigheter i avvägningar och bedömningar som görs i mål och ärenden som rör barn. I LSS finns bestämmelser som svarar mot barnkonventionen. Aktuell kvalitetsgranskning syftar till att se hur barn görs delaktiga i handläggningsprocessen vid ansökan om insats enligt LSS, hur stadsdelsförvaltningarnas handläggning överensstämmer med lagstiftarens intentioner samt om lagstiftningen tillämpas på ett likställt sätt.

## Granskningsmetod

### Kvalitetsparagrafer i lagstiftningen

Socialstyrelsen definierar kvalitet i SOSFS 2011:9. Kvalitet innebär att en verksamhet uppfyller de krav och mål som gäller för verksamheten enligt lagar och andra föreskrifter inom hälso- och sjukvård, socialtjänst och stöd och service till vissa funktionshindrade och beslut som har meddelats med stöd av sådana föreskrifter. Av 6 § LSS framgår:

*”Verksamheten enligt denna lag skall vara av god kvalitet och bedrivas i samarbete med andra berörda samhällsorgan och myndigheter. Verksamheten skall vara grundad på respekt för den enskildes självbestämmanderätt och integritet. Den enskilde skall i största möjliga utsträckning ges inflytande och medbestämmande över insatser som ges. Kvaliteten i verksamheten skall systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras. För verksamheten enligt denna lag skall det finnas den personal som behövs för att ett gott stöd och en god service och omvårdnad skall kunna ges.”*

### Kvalitetsområden

Socialtjänsten styrs av lagstiftning och nationella styrdokument. God kvalitet inom socialtjänsten kräver en samsyn och för att uppnå det är definitioner nödvändiga. Socialstyrelsen och Sveriges Kommuner och Regioner har arbetat fram definitioner på sex kvalitetsområden utifrån lagstiftningens kvalitetsparagrafer:

---

<sup>3</sup> Ledsagning enligt SoL och ledsagarservice enligt LSS till barn och unga vuxna, dnr SOF 2024/333, socialförvaltningen 2024.

- **Trygghet och säkerhet**  
Trygghet och säkerhet innebär att stöd och insatser utförs enligt gällande regelverk. De är förutsägbara och det finns möjlighet till insyn. Risk för kränkning, försummelse, fysisk eller psykisk skada förhindras genom förebyggande arbete.
- **Självbestämmande och integritet**  
Självbestämmande och integritet innebär att den enskilde är delaktig, har inflytande och ges möjlighet till egna val.
- **Tillgänglighet**  
Tillgänglighet innebär att det är lätt att få kontakt med socialtjänsten och vid behov få del av stöd och insatser inom rimlig tid. Information och kommunikation är begriplig och anpassad efter olika grupper och individers behov. Kommunikationen mellan den enskilde och professionen präglas av ömsesidighet och dialog.
- **Helhetssyn och samordning**  
Helhetssyn utgår från den enskildes samlade livssituation. Då den enskilde har behov av stöd och insatser som bedrivs inom olika verksamheter eller av olika utförare och professioner är dessa samordnade. Det finns en tydlig ansvarsfördelning och stöd och insatser präglas av kontinuitet.
- **Kunskapsbaserad verksamhet**  
Kunskapsbaserad innebär att tjänsterna utförs i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Den enskildes egna erfarenheter tas till vara.
- **Effektivitet**  
Effektivitet innebär att resurserna utnyttjas på bästa sätt för att uppnå uppsatta mål för verksamheten.

## Granskningsmodell

Granskningsarbetet planeras utifrån en granskningsmodell som dels bygger på lagstiftningens bestämmelser om god kvalitet, dels på de beskrivna kvalitetsområdena. Granskningen följer arbetsmodellen nedan:

- Inledande informationsbrev till berörda stadsdelsförvaltningar
- Informationsmöte med ansvariga chefer
- Dialogmöte med medarbetare
- Genomgång av verksamhetsplan och policydokument
- Aktgranskning
- Återkoppling till ansvariga chefer och medarbetare
- Rapport till socialnämnden och stadsdelsnämnderna
- Återkoppling till råd för funktionshinderfrågor
- Uppföljning cirka sex månader efter avslutad granskning

## Målgrupp, urval och avgränsning

Aktuell kvalitetsgranskning omfattar handläggningen av ansökningar om följande insatser enligt LSS:

- Korttidsvistelse utanför det egna hemmet,
- Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen samt under lov
- Bostad med särskild service för barn och ungdomar som behöver bo utanför det egna hemmet.

Granskningen genomförs i stadsdelsförvaltningarna Enskede-Årsta-Vantör, Farsta, Hässelby-Vällingby och Norra innerstaden under våren 2025. Möten med information om granskningen samt dialog om arbetet med att göra barn delaktiga i handläggningsprocessen genomförs med chefer och biståndshandläggare vid de granskade enheterna.

Urvalet av ärenden att granska görs utifrån kriteriet att utredning genomförts och beslut fattats i ärendet under 2024. I enstaka ärenden har utredning inletts i slutet av 2024 och beslut fattats i början av 2025. Ärenden väljs ut med ett slumpmässigt kvoturval uppdelat på kön. Statistik redovisas per kön där det är möjligt.

Dokumentation från hela handläggningsprocessen ingår i granskningen. Granskningen genomförs i digital akt i stadens verksamhetssystem Paraplyet utifrån en upprättad granskningsmall. Granskningsmallen utgår från Socialstyrelsens handbok samt stadens riktlinjer och anvisningar. För att kategorisera de variabler som ingår i granskningsmallen läggs oidentifierade uppgifter in.

Resultatet presenteras på gruppnivå i tabellform med beskrivningar som är återkommande och gemensamma för flera ärenden. Utöver detta redovisas illustrativa exempel från enskilda ärenden i syfte att lyfta fram goda exempel på delaktighet. Specifika detaljer som kan leda till identifiering av enskilda personer har genomgående uteslutits eller ändrats. För att ytterligare fördjupa förståelsen för det kvantitativa resultatet görs även en kvalitativ analys av den skriftliga dokumentationen. En analys av granskningsresultatet görs utifrån de kvalitetsområden som beskrivs ovan där kunskapsbaserad verksamhet och effektivitet redovisas under gemensam rubrik.

## Utgångspunkter

### Lagstiftning

Barnkonventionen består av 54 artiklar. Fyra av artiklarna utgör de grundläggande och vägledande principer som alltid ska beaktas när det gäller frågor som rör barn:



- förbud mot diskriminering (artikel 2)
- barnets bästa (artikel 3)
- barnets rätt till liv och utveckling (artikel 6)
- barnets rätt att uttrycka sina åsikter (artikel 12).

Övriga artiklar i barnkonventionen ska läsas med de fyra grundprinciperna som utgångspunkt. Barnkonventionen omfattar alla under 18 år, även barn med funktionsnedsättning.

LSS är en utpräglad rättighetslag som har tillkommit som ett komplement till annan lagstiftning. Med undantag för vissa insatser finns ingen nedre åldersgräns för att beviljas insatser enligt LSS. I LSS finns bestämmelser som svarar mot barnkonventionen. När en åtgärd eller insats rör ett barn ska enligt 6 a § LSS barnets bästa särskilt beaktas. Enligt 8 § ska barnet få relevant information och ges möjlighet att framföra sina åsikter. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

## **Socialstyrelsens föreskrifter, allmänna råd och handböcker**

Utöver lagstiftning och prejudicerande domar är Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd styrande och vägledande för arbetet med handläggning och genomförande av insatser till personer med funktionsnedsättning. Föreskrifter är rättsligt tvingande medan allmänna råd är generella rekommendationer för hur lagar, förordningar och föreskrifter kan eller bör tillämpas. Som stöd vid handläggning av insatser enligt LSS finns Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS.<sup>4</sup> Som stöd vid handläggning av insatser till barn och unga enligt LSS har Socialstyrelsen tagit fram en särskild handbok.<sup>5</sup>

## **Program**

Stockholms stad har flera program som har betydelse för handläggningen av insatser till barn med funktionsnedsättning.

I stadens program för tillgänglighet och delaktighet lyfts bland annat att arbetssätt och verktyg för att öka delaktigheten under handläggning och genomförande av individuella stöd och lösningar för barn med funktionsnedsättning ska utvecklas. Programmet bygger bland annat på FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning vilken förtydligar att barn med

---

<sup>4</sup> SOSFS 2014:15 Dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS, senaste versionen, Socialstyrelsen 2020.

<sup>5</sup> Stöd till barn och unga med funktionsnedsättning Handbok för handläggning och utförande av LSS-insatser, Socialstyrelsen 2020.

funktionsnedsättning har rätt att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör dem, att deras åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till deras ålder och mognad på lika villkor som för andra barn samt att de för att utöva denna rättighet ska erbjudas stöd anpassat till funktionsnedsättning och ålder.<sup>6</sup>

I stadens program för mänskliga rättigheter fastslås att stadens alla verksamheter behöver ha grundläggande kunskap om mänskliga rättigheter, bland annat med särskilt fokus på att tillgodose barns rättigheter.<sup>7</sup>

I stadens program för stöd till anhöriga framgår bland annat att stadsdelsnämnderna ska erbjuda anhöriga ett basutbud av generella insatser såsom information, vägledande samtal, anhöriggrupper och träffpunkter samt stödjande enskilda samtal. Av programmet framgår att anhöriga barn kan erbjudas stöd genom samtal med handläggare eller någon annan som har kunskap om anhörigproblematiken.<sup>8</sup>

Programmet specificerar inte vilken typ av samtalsmodeller som ska erbjudas men ett exempel på en samtalsmodell som praktiseras i Stockholms stad är BRA-samtal. Modellen är utvecklad av stiftelsen Allmänna Barnhuset och kan användas för att ge anhöriga barn information, råd och stöd. Målgruppen är egentligen tänkt att vara barn från sju till arton år som har en förälder eller annan vuxen omsorgsperson med missbruks- eller spelproblem, psykisk sjukdom, psykisk- eller intellektuell funktionsnedsättning, allvarlig fysisk sjukdom/skada eller som har avlidit.<sup>9</sup> I Stockholms stad har dock vissa stadsdelsförvaltningar valt att även erbjuda BRA-samtal till barn som har ett syskon med funktionsnedsättning.

## Riktlinjer, anvisningar och stödmaterial

### Riktlinjer och tillämpningsanvisningar för handläggning av insatser enligt LSS

Stadens riktlinjer utgör ett komplement till gällande lagstiftning och Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd.<sup>10</sup> I Stockholms stad ska även de allmänna råden följas. Kommunfullmäktige har delegerat till socialnämnden att utarbeta tillämpningsanvisningar för

---

<sup>6</sup> Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2024-2029, dnr KS Dnr KS 2023/791.

<sup>7</sup> Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna, dnr KS 2023/1159.

<sup>8</sup> Stockholms stads program för stöd till anhöriga, dnr KS 2024/749.

<sup>9</sup> Se [BRA - Barns rätt som anhöriga - Stiftelsen Allmänna Barnhuset](#), hämtad 2025-04-28.

<sup>10</sup> Riktlinjer Handläggning av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning Antagna av KS april 2002 Reviderade av KF 2024-06-17.

handläggning enligt riktlinjerna.<sup>11</sup> Tillämpningsanvisningarna utgår från riktlinjernas innehåll men innehåller ytterligare information och anvisningar för handläggning av insatser.

## **Stödmaterial för barnrättsperspektiv inom socialtjänsten**

Socialnämnden har tagit fram ett stödmaterial för barnrättsperspektiv inom socialtjänsten som avser både vuxen- och barnhandläggning.<sup>12</sup> I stöd materialet finns bland annat en checklista för barns delaktighet i ett socialtjänststämmande samt information om hur man gör en barnkonsekvensanalys.

## **DUR utrednings- och uppföljningsmaterial**

I Stockholms stad används utredningsinstrumentet DUR (Dokumentation, utvärdering, resultat) vid utredningar som rör barn, ungdomar och vuxna personer med funktionsnedsättning.<sup>13</sup> DUR används för att säkerställa kvalitet och rättssäkerhet samt för att skapa enhetlighet i stadens utredningar och dokumentation inom verksamhetsområdet.

## **Avtal och uppdragsbeskrivningar**

För de insatser som ingår i granskningen tillämpar Stockholms stad valfrihet enligt lagen om valfrihetssystem (LOV). I LOV-avtalen regleras de krav som staden ställer på leverantörer som vill bli godkända. För de LSS-insatser som ingår i valfrihetssystemet finns motsvarande uppdragsbeskrivningar som vägledning för de kommunala utförarverksamheterna.

## **Statistik**

I stadens samlade statistik över antalet personer som beviljats insats enligt LSS är åldersgruppsindelningen annan än för målgruppen som omfattas av aktuell granskning. Det innebär att samlad statistik inte kan redovisas för åldersgruppen 0-17 år men nedanstående siffror ger en bild av fördelningen per åldersgrupp och kön.

---

<sup>11</sup> Tillämpningsanvisningar Handläggning av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning Mars 2025, dnr SOF 2025/218, socialförvaltningen 2025.

<sup>12</sup> Stödmaterial för barnrättsperspektiv inom socialtjänsten, dnr 3.1.1-388/2021, socialförvaltningen 2021.

<sup>13</sup> Introduktion till DUR Version 6, dnr 3.1.1-206/2017, socialförvaltningen 2023.

**Tabell 1:** Personer med insats enligt LSS 2024 redovisat per åldersgrupp, kön, antal och andel (procent).

Åldersgrupp	Kvinnor/Flickor		Män/Pojkar		Totalt	
	Antal	Andel(%)	Antal	Andel(%)	Antal	Andel(%)
0-12 år	126	2	373	6	499	8
13-21 år	466	8	809	14	1 275	22
22-29 år	429	7	591	10	1 020	18
30-64 år	1 141	20	1 489	26	2 630	45
65+ år	175	3	204	4	379	7
Totalt	2 337	40	3 466	60	5 803	100

Källa: Socialtjänstrapport 2024, dnr SOF 2025/359.

Under 2024 hade totalt 494 barn och ungdomar upp till 23 år ett verkställt beslut om korttidsvistelse och 537 personer ett verkställt beslut om korttidstillsyn. Totalt hade 61 barn och ungdomar upp till 23 år ett verkställt beslut om bostad med särskilt service.<sup>14</sup>

**Indikator för barns delaktighet**

I stadens budget finns sedan flera år en indikator för andel utredningar av barn och unga där barnet varit delaktigt och fått återkoppling.<sup>15</sup> Indikatorn avser alla utredningar som primärt rör barn, både inom verksamhetsområdet funktionsnedsättning och barn och ungdom inom individ- och familjeomsorgen. Syftet med indikatorn är att öka andelen barn som är delaktiga under utredningens gång samt får återkoppling anpassat efter ålder och mognad under och efter avslutad utredning. För att underlätta uppföljning och statistikinsamling till indikatorn har socialförvaltningen tillsammans med stadsledningskontoret tagit fram en excelfil som stöd till nämnderna för deras egenrapportering. Här finns stöd för hur bedömningen av om barnet varit delaktigt och fått återkoppling ska göras samt möjlighet till sammanställning av resultatet som varje nämnd ska föra in i stadens integrerade ledningssystem. Nedan tabell visar det resultat som respektive enhet rapporterade för 2024.

**Tabell 2:** Egenrapporterat resultat 2024 redovisat per stadsdelsnämnd i andel (procent).

Stadsdelsnämnd	Årsmål (%)	Utfall (%)
Enskede-Årsta-Vantör	80	53
Farsta	90	79,17
Hässelby-Vällingby	70	60
Norra innerstaden	70	55,56

<sup>14</sup> Socialtjänstrapport 2024, En beskrivning av socialtjänsten i Stockholms stad, dnr SOF 2025/359, socialförvaltningen 2025.

<sup>15</sup> Stockholms stads budget 2025, dnr KS 2024/939.

## Granskningsresultat

### Dialogmöten med verksamheterna

Dialogmötena utgick från en frågeguide. Exempel på frågor som ställdes var hur barnrättsarbetet är organiserat på den egna förvaltningen och hur respektive enhet arbetar för att säkerställa barns rätt till delaktighet i handlägningsprocessen. I syfte att ringa in befintlig kunskapsnivå och eventuella behov av kompetensutveckling ingick frågor om samtal med barn generellt, samtal med barn med kommunikationssvårigheter och användning av hjälpmedel. Under mötena ställdes följdfrågor för att vidareutveckla resonemang och möjliggöra att alla deltagare fick komma till tals.

### Organisation och verksamhet

Storleken på de granskade enheterna som handlägger insatser till barn med funktionsnedsättning varierar liksom hur arbetet är organiserat. I Enskede-Årsta-Vantör, Farsta och Hässelby-Vällingby finns särskilda barnhandläggargrupper medan Norra innerstaden har en handläggargrupp som arbetar med ärenden för personer som är 0-28 år. Norra innerstadens chefer uppger att de gör en organisationsförändring under våren och renodlar barnhandläggningen så att det blir en barnhandläggargrupp. Syftet med det är bland annat att gruppen ska kunna arbeta mer metodiskt och utveckla arbetet med barns delaktighet.

Samtliga stadsdelsförvaltningar som ingår i granskningen har en eller flera samordnarfunktioner på övergripande nivå som ansvarar för att samordna barnrättsfrågor och representera den egna förvaltningen i det barnrättssamordnarnätverk som socialförvaltningen anordnar. Enskede-Årsta-Vantör har en barnrättssamordnare anställd på heltid. I Farsta, Enskede-Årsta-Vantör och Hässelby-Vällingby anordnar samordnarfunktionerna lokala barnrättsnätverk där de granskade enheterna finns representerade genom handläggare med extra ansvar för barnrätt, så kallade barnombud.

### Erfarenhet och kunskap

När det gäller handläggarnas kompetens varierar det hur länge de har arbetat i staden samt hur mycket de har jobbat med handläggning av insatser till barn.

Kunskap och användning av samtalsstöd och kommunikationshjälpmedel varierar i grupperna. Handläggarna uppger att de lär sig mycket av varandra. Ett sätt för nyanställda handläggare att få mer erfarenhet är att följa med mer erfarna

kollegor på utrednings- och uppföljningsmöten. Samtliga handläggargrupper tycker att de generellt sett har bra kunskap om barn och barns rättigheter. Handläggarna har som regel gått de grundutbildningar som erbjuds av socialförvaltningen men samtliga grupper lyfter fram att det saknas mer riktade utbildningar, exempelvis när det gäller samtal med barn, användning av kommunikationshjälpmedel och barnkonsekvensanalys. En handläggargrupp uppger även att det vore bra med någon lite mer praktisk utbildning där handläggare ges möjlighet att träna på olika moment.

Samtliga enheter har regelbundna ärendedragningar där frågor kopplat till barns bästa, barnkonventionen och barns rätt till delaktighet diskuteras. Ärendedragning leds av chef eller gruppleddare och här kan handläggare få vägledning i olika frågor kopplat till barns delaktighet och prövning av barnets bästa.

### **Indikator för andel utredningar av barn och unga där barnet varit delaktigt och fått återkoppling**

Det varierar på vilket sätt enheterna har lagt upp arbetet med att rapportera arbetet med delaktighet i aktuella ärenden. Det skiljer sig också åt gällande hur väl handläggarna känner till det stödmaterial som finns framtaget kopplat till rapportering av indikatorn. En av handläggargrupperna uppger att de har gått igenom stödmaterialet tillsammans med chef medan en annan handläggargrupp inte känner till att det finns. Det skiljer sig också åt gällande hur rutinerna ser ut kopplat till själva rapporteringen.

Flera chefer och handläggare uppger att de inte tycker att indikatorn är anpassad för barn med funktionsnedsättning. En chef lyfter fram att det är positivt att staden har ett mål och en vision om att göra barn delaktiga men påpekar att det är viktigt att beakta att det kan variera mycket mellan handläggare hur bra de lyckas med detta. Att en handläggare lyckas bättre än en annan behöver inte bero på kompetens, utan det kan också handla om att handläggarna ansvarar för olika individärenden där förutsättningarna ser olika ut. Det lyfts fram att det kan vara motiverande för en handläggargrupp att få ett bra resultat men det kan också kännas tungt när de jämför sig med andra stadsdelar som rapporterat ett bättre resultat. Det är inte alltid lämpligt att träffa barnet och göra barnet delaktigt. Anpassningar och bedömningar behöver göras utifrån att det är många olika typer av insatser, olika typer av funktionsnedsättningar och att familjesituationer ser olika ut. Det kan finnas olika anledningar till att handläggaren inte träffar barnet men det är ingenting som syns i resultatrapporteringen.

En chef lyfter fram att rapporteringen har inneburit att mycket fokus hamnar på att uppfylla delmålen vilket riskerar att handläggarna tappar fokus på vad som faktiskt blir bäst för barnet. Samtidigt har

arbetet med indikatorn inneburit att det har blivit tydligare hur de ska jobba för att göra barn delaktiga. Barns rätt till delaktighet har på så sätt hamnat högre upp på agendan.

Flera chefer och handläggare uppger att kravet på återkoppling är svårast att uppfylla. Återkoppling av beslut sker oftast skriftligen till vårdnadshavare. Det är sällan som handläggare träffar eller har kontakt med barnet för att återkoppla ett beslut. En chef lyfter fram att det ställer mycket högre krav på handläggarna att återkoppla ett beslut, särskilt när det gäller avslagsbeslut.

## **Arbetet med att göra barn delaktiga i handläggningsprocessen**

### **Information**

Under dialogmötena beskriver handläggarna hur de arbetar med att göra barn delaktiga i handläggningsprocessen. Flera handläggare uppger att de brukar informera vårdnadshavare om att de vill träffa barnet i samband med utredningen. De brukar informera barnet om syftet med mötet eller samtalet och rätten till delaktighet i samband med att möte eller samtal hålls. Det är enligt handläggarna ovanligt att barn ansöker på egen hand men om barnet är 15 år eller äldre brukar vårdnadshavare få information om att barnet behöver samtycka till ansökan.

Farsta stadsdelsförvaltning erbjuder regelbundna, öppna informationsträffar för vårdnadshavare och föräldrar. Där ges bland annat information om barns rätt till delaktighet, information om handläggningsprocessen samt olika insatser. Handläggargruppen i Farsta har också tagit fram ett så kallat ”informationskit” med samlad information som de kan lämna till vårdnadshavare.

Socialförvaltningen tillhandahåller olika typer av barnanpassat informationsmaterial så som broschyr om LSS-insatser, information om hur handläggningen går till, kallelse till möte samt återkopplingsbrev avseende beviljad insats. Det varierar dock i vilken omfattning handläggarna använder sig av detta. Flera handläggare uppger att det kan vara svårt att veta vilken information de ska ge till barnet och att det kan vara svårt att veta hur mycket av informationen barnet förstår trots att den är anpassad. En del information passar bättre att ge till vårdnadshavarna som i sin tur kan prata med barnet. Flera handläggare uppger att de använder sig av socialförvaltningens mallar för barnbeslut men att det finns behov av att anpassa dessa och skriva individuella bedömningar som är anpassade efter det enskilda barnets nivå. Flera handläggare uppger också att de saknar en barnanpassad mall för beslut om avslag. Barnhandläggargruppen i Farsta har anpassat socialförvaltningens mallar för barnbeslut så att dessa även kan användas som information till syskon. Barnhandläggargruppen i

Enskede-Årsta-Vantör har tagit fram en mall för kommuniseringsbrev riktat till barn som de sedan anpassar utifrån det enskilda barnets nivå.

### Möten och samtal med barnet

Samtliga chefer och handläggargrupper uppger att utgångspunkten är att handläggarna ska träffa barn och att barn ska göras delaktiga i den mån det är möjligt även om undantag ibland behöver göras. Det finns, enligt handläggarna, situationer där det inte är lämpligt att göra barnet delaktigt. Flera handläggare uppger att det kan handla om situationer där de redan på förhand tror eller vet att ansökan om insats kommer avslås. Det upplevs svårt att förklara för berörda barn att det inte är säkert att insatsen beviljas eller att det kommer bli ett avslag. Ett annat exempel som lyfts fram är när det handlar om insatser som inte direkt riktar sig till barnet utan framförallt syftar till att avlasta vårdnadshavarna. Det kan i en sådan situation vara svårt att förklara för barnet att föräldrarna behöver avlastning. En annan anledning till att inte göra barnet delaktigt i utredningen kan vara barnets funktionsnedsättning, låg ålder eller en kombination av båda. En handläggargrupp lyfter fram att en anledning kan vara att de inte vill utsätta barnet för okända vuxna personer i onödan, till exempel om barnet ändå inte kan förstå syftet med mötet.

Samtliga handläggargrupper uppger att det förekommer att vårdnadshavare inte vill att handläggaren ska träffa eller prata med barnet även om det inte är så vanligt. Det kan också förekomma att handläggaren får träffa barnet men inte får berätta allt. Ibland vill vårdnadshavare exempelvis inte att barnet ska veta om sin funktionsnedsättning eller att det är en insats som beviljats. Ibland kan vårdnadshavare anse att det blir för påfrestande för barnet att delta på möte. Flera handläggare uppger att det i sådana situationer kan vara svårt att stå på sig och att det kan vara en utmaning att på ett bra sätt förklara för vårdnadshavarna varför de vill träffa barnet. Det förekommer också att vårdnadshavare inte vill eller har ork att träffa handläggaren vid varje utredningstillfälle. Många familjer har flera olika kontakter med kommunen och regionen och behöver träffa många personer i olika sammanhang.

Det är inte heller alltid som barn vill träffa handläggaren eller vara delaktiga överhuvudtaget. En del barn tycker det är svårt att träffa nya personer och vara i nya sammanhang. Flera handläggare uppger att det kan vara jobbigt för yngre barn eller barn med vissa typer av funktionsnedsättningar att sitta med under ett helt möte och lyssna på det som sägs.

Flera handläggare beskriver att de inför ett möte eller samtal med barn brukar stämma av med vårdnadshavare på vilket sätt barnet kommunicerar. Det kan också handla om att fråga vårdnadshavare



vad barnet vet som sin situation, vad de kan prata om med barnet och hur de kan möta barnet på bästa sätt. Ett vanligt tillvägagångssätt är att dela upp utredningsmötet och först ha ett utredningssamtal med vårdnadshavare för att sedan träffa barnet tillsammans med vårdnadshavare på ett lite kortare möte. Det är inte så vanligt förekommande att handläggarna träffar barn utan vårdnadshavare men det förekommer att de frågar om barnet vill att vårdnadshavarna ska vara med under hela mötet eller hellre vill prata själva med handläggaren en stund. En handläggargrupp berättar att de har som rutin att stämma av med barn och vårdnadshavare om samtalet ska hållas mer riktat mot barnet om barnet är 15 år eller äldre.

Handläggargrupperna uppger att det generellt sett finns tid och förutsättningar för att göra barn delaktiga i handläggningsprocessen. Ibland kan det dock vara svårt att hinna med att träffa både vårdnadshavare och barn om det innebär dubbla möten. Handläggarna uppger att de brukar samråda med vårdnadshavare om hur och var det passar bäst att träffa barnet. Det kan till exempel vara hemma hos familjen, på stadsdelsförvaltningen, i verksamheten eller digitalt. Några handläggargrupper lyfter också fram att barn kan ges möjlighet att kommunicera skriftligen med handläggaren eller prata i telefon om de hellre önskar det.

Alternativ kompletterande kommunikation (AKK) är ett utvecklingsområde. Olika kommunikationshjälpmedel, till exempel bildstöd och samtalsmatta, finns som regel tillgängligt på de granskade enheterna. Kunskap om användning av kommunikationshjälpmedel varierar inom grupperna men samtliga handläggargrupper uppger att hjälpmedel inte används i så stor utsträckning då de inte riktigt vet hur det ska användas. Flera chefer uppger att det är viktigt att beakta att det finns många olika typer av kommunikationshjälpmedel och det är svårt att säkerställa att alla handläggare kan alla metoder. Flera handläggare uppger också att det inte alltid är möjligt att kommunicera med barn trots hjälpmedel och anpassningar. En handläggargrupp lyfter också fram att det inte alltid är bra för barnet att använda bildstöd om handläggaren inte vet på vilket sätt just det barnet använder det.

## Bedömning och beslut

I de allra flesta fall har barn och vårdnadshavare en samstämmig bild av barnets stödbehov men det kan ibland uppstå situationer när barn och vårdnadshavare tycker olika. Ibland kan det vara svårt för handläggarna att veta vad som är barnets egna önskemål. Handläggarna beskriver också att det förekommer att vårdnadshavare anser att barnet har behov av en insats som barnet själv inte vill ha. Det kan till exempel handla om att vårdnadshavare anser att barnet har ett så stort stödbehov att det behöver flytta till en bostad med särskild service medan barnets egna önskemål är att

bo kvar hemma. En vanlig anledning till ansökan om korttidsvistelse är att vårdnadshavare har behov av avlastning. Handläggarna beskriver att det förekommer situationer där barnet själv inte vill vara på ett korttidsboende eller har svårt för att sova borta. Sådana situationer kan vara svåra att hantera och det kan vara svårt att bedöma vad som blir bäst för barnet.

Samtliga handläggargrupper uppger att de arbetar med att uppmärksamma syskon. Exempel som ges är att de diskuterar på ärendedragning hur syskon påverkas av det beslut som ska fattas. I de ärenden där det finns syskon brukar syskonperspektivet finnas med i utredning och bedömning. Flera handläggare uppger att det borde vara tydligare i anvisningar och stödmaterial hur syskonperspektivet ska hanteras. Det upplevs otydligt hur det är tänkt att syskonperspektivet ska inhämtas och dokumenteras och de uppger att de känner sig osäkra på om de som handläggare ska ha kontakt med syskon.

Flera handläggare uppger att de önskar mer dialog och tydlighet kopplat till hur en barnkonsekvensanalys ska genomföras och dokumenteras i ärenden som avser insatser direkt till barn. Det kan till exempel vara svårt att veta vad som skiljer en barnkonsekvensanalys från själva bedömningen av rätten till insats. En handläggargrupp lyfter särskilt fram att det kan vara svårt att redogöra för positiva och negativa konsekvenser i samband med avslag.

### Individuell plan

Ingen av de enheter som ingår i granskningen har rutiner för att informera om rätten till individuell plan vid ansökan om LSS-insatser. Det finns inte heller rutiner för att erbjuda individuell plan när en LSS-insats har beviljats. Det är, enligt handläggarna, inte så vanligt att barn eller vårdnadshavare efterfrågar individuell plan enligt LSS. Många barn som är aktuella för insatser har en samordnad individuell plan (SIP) och det har enligt chefer och handläggare till stor del ersatt individuell plan enligt LSS.

### Genomförande och uppföljning

Flera handläggare uppger att det är lättare att göra barn delaktiga vid en uppföljning eftersom det finns mer att prata om när insatsen har varit pågående ett tag. Vid uppföljningar blir det enligt flera handläggare mer tydligt att det är viktigt att träffa barnet och höra hur det går med beviljade insatser. Flera handläggare upplever att det kan vara svårt att få in genomförandeplaner från utförarverksamheterna. Det är dock bara en av handläggargrupperna som uppger att de har som rutin att granska genomförandeplaner inför uppföljning för att titta på individuella mål och om barnen har varit delaktiga i upprättandet av planen.

## Aktgranskning

Totalt omfattar aktgranskningen 167 unika ärenden, 74 flickor och 93 pojkar, vilket motsvarar 44 respektive 56 procent. Det är en mindre variation i antalet ärenden som granskas per stadsdelsförvaltning. Anledningen till det är dels att det finns skillnader i hur vanligt förekommande insatserna är och dels att det inte funnits tillräckligt många ärenden per insats som uppfyllde urvalskriterierna vid några av de granskade enheterna.

**Tabell 3:** Fördelning antal granskade ärenden redovisat per stadsdelsförvaltning och totalt.

Stadsdelsförvaltning	Antal ärenden
Enskede-Årsta-Vantör	40
Farsta	45
Hässelby-Vällingby	43
Norra Innerstaden	39
<b>Totalt</b>	<b>167</b>

Samtliga barn vars ärenden ingår i granskningen tillhör personkrets 1 enligt LSS. 38 procent avser enbart diagnos inom autismspektrumtillstånd och 26 procent gäller barn som enbart har en intellektuell funktionsnedsättning. Övriga ärenden avser barn som har en kombination av intellektuell funktionsnedsättning och autismspektrumtillstånd. I flera ärenden redovisas även att barnen utöver detta har ytterligare diagnoser såsom exempelvis ADHD/ADD, epilepsi eller CP-skada.

**Tabell 4:** Fördelning huvudsaklig diagnos redovisat i antal och andel (procent).

Diagnos	Antal	Andel (%)
Autism	64	38
Intellektuell funktionsnedsättning	43	26
Autism och intellektuell funktionsnedsättning	60	36
<b>Totalt</b>	<b>167</b>	<b>100</b>

## Ansökan

I stadens utredningsanvisningar för DUR anges att det under rubriken *Ansökan avser* ska framgå vem som ansöker, på vilket sätt ansökan har gjorts och datum för när ansökan inkom. Det ska också framgå vilken information som har lämnats till den sökande och dennes vårdnadshavare t.ex. om valfrihet, verkställighet, handlägningsprocess och individuell plan. Det ska anges om vårdnadshavare har lämnat samtycke/inte lämnat samtycke till att andra får kontaktas i samband med utredningen.

Under rubriken *Barnet/den unges beskrivning av behov som föranleder ansökan* är det barnets perspektiv som ska vara i fokus.

Här ska det framgå hur barnet beskriver sin situation och upplever sitt behov av stöd. Om barnet inte har uttryckt hur han eller hon uppfattar sina behov ska skälen till detta framgå.

Totalt är 66 ärenden, 40 procent, förstagångsansökningar och 101 ärenden, 60 procent, nyprövningar. En nyprövning innebär att barnet varit beviljat insatsen sedan tidigare och att en uppföljning ska ha gjorts av tidigare biståndsbeslut.

Av 8 § LSS framgår att insatser ska ges till den enskilde endast om han eller hon begär det. Om den enskilde är under 15 år eller uppenbart saknar förmåga att på egen hand ta ställning i frågan kan vårdnadshavare, god man, förmyndare, förvaltare eller framtidsfullmaktshavare begära insatser för honom eller henne. En 15-åring som själv förstår vad saken gäller och kan uttrycka en vilja, kan inte beredas särskilda insatser enligt lagen enbart på vårdnadshavarens begäran. Om barnet fyllt 15 år och kan ta ställning i frågan ska begäran därför normalt göras av både barnet och vårdnadshavaren.

**Tabell 5:** Barnets ålder vid tiden för ansökan redovisat i antal och andel (procent).

Åldersgrupp	Under 15 år		Över 15 år	
	Antal	Andel(%)	Antal	Andel(%)
Ny ansökan	52	55	14	19
Nyprövning	43	45	58	81
Totalt	95	100	72	100

Vid tiden för ansökan är 43 procent av barnen 15 år eller äldre. I cirka hälften av de ärendena framgår det inte av dokumentationen om barnet samtycker till ansökan. För en tredjedel av barnen över 15 år framgår det inte heller om barnet är positivt till ansökan om aktuell insats. Det kan finnas skäl till att barnet inte kan samtycka till ansökan eller uttrycka om barnet ställer sig positivt eller inte till insatsen. Av dokumentationen i ärendena framgår det dock inte att sådan bedömning eller ställningstagande har gjorts från handläggarens sida. Samma sak gäller för om barnets egna beskrivning av behovet framgår eller inte. I större delen av ärendena framgår inte barnets egna beskrivning och i flera ärenden saknas information om varför det inte varit möjligt för barnet att beskriva behovet.

I 20 procent av de granskade ärendena finns det dokumenterat i personakten att vårdnadshavare gett samtycke till kontakt med andra. I två ärenden har barn över 15 år själva gett direkt samtycke till kontakt. I flera ärenden framgår att samtycke för kontakt med andra finns men det framgår inte närmare vilka vårdgivare, professioner eller andra samtycket omfattar eller hur länge det gäller. Det finns dokumenterade kontakter i fler ärenden än där det framgår att samtycke finns. Det kan vara kontakter med vården,

habilitering, skola. I flera ärenden där det hålls SIP-möten saknas samtycke men då samtycke är en förutsättning för att dessa möten ska kunna hållas kan det antas att det finns inhämtade samtycken som inte är dokumenterade.

## Utredning

Av stadens riktlinjer framgår att barnets inställning så långt som möjligt ska klarläggas under utredningen och att barnets vilja ska beaktas med hänsyn till ålder och mognad. Barnets synpunkter och önskemål ska inhämtas i samtal med barnet eller med barnets vårdnadshavare. Om barnet inte kan eller inte vill framföra sina åsikter ska barnets inställning så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt.

Av utredningsanvisningarna för DUR framgår att målet är att alla barn som vill ska vara med på utredningsmöte. Om handläggaren inte får reda på barnets åsikter och om barnet inte själv uttrycker sina behov ska skälen till det dokumenteras. De uppgifter som framkommer dokumenteras under rubriken *"Barnets sätt att kommunicera"* och *"Iakttagelser vid mötet med barnet/den unge"* i utredningen.

En aktuell DUR-utredning finns i samtliga granskade ärenden. Handläggaren har träffat barnet i samband med utredning av ansökan om insats i drygt hälften av de granskade ärendena. Andel ärenden där handläggaren har träffat barnet varierar dock mellan stadsdelsförvaltningarna.

I de totalt 80 ärenden där handläggaren inte träffat barnet är spridningen sett till insats relativt jämn. I 49 ärenden, drygt 60 procent, är anledning till att handläggaren inte träffat barnet inte dokumenterad. I sju ärenden uppges att barnet har för omfattande svårigheter i kommunikationen. I två ärenden framgår att barnet själv inte vill träffa handläggaren och i ett ärende vill inte vårdnadshavare att barnet ska behöva träffa handläggare. Exempel på andra anledningar som framgår är att barnet har för låg ålder eller att barnet inte ska behöva träffa en okänd vuxen.

Sett till ny ansökan eller nyprövning av insats har handläggaren träffat barnet i ungefär hälften av ärendena vardera.

## Delaktighet i utredningen

I stadens riktlinjer framgår det att samtal med barn behöver vara anpassade efter barnets ålder och förutsättningar. Det framgår vidare att barnet, för att kunna uttrycka sin inställning, måste få relevant information. Barnet ska få information anpassad efter ålder och mognad. Det tydliggörs också i riktlinjer och stödmaterial att barnet kan behöva erbjudas stöd anpassat till funktionsnedsättning och ålder för att utöva sin rätt till delaktighet.

*”Undertecknad informerar om att det numera finns korttidsvistelse dagtid. Undertecknad frågar om X vill fortsätta försöka sova kvar eller åka hem varje gång. Undertecknad får inget svar och frågar då om X vill träna på att sova kvar varpå X nickar ja.”*

I majoriteten av de granskade ärendena framgår det inte av dokumentationen om handläggaren har gjort en bedömning av om och i så fall vilken information som ska ges till barnet. Det framgår inte heller om barnet fått information om:

- Syftet med möte/samtal
- Rätt att vara delaktig/inte vara delaktig
- Rätt till individuell plan eller erbjudande om individuell plan
- Vad som kommer hända nu (efter utredningsmötet)

Endast i enstaka ärenden framgår det av dokumentationen att handläggaren gjort en bedömning av om barnet bör träffas med eller utan vårdnadshavare. Med något undantag framgår det inte heller av dokumentationen att barnet fått vara med och bestämma hur och var mötet ska ske.

Granskningen visar att många vårdnadshavare önskar digitala möten framför fysiska. Det förekommer även att kontakt med barn sker per telefon och sms, eller att barn svarar på handläggarens frågor skriftligen via mejl (på egen hand eller med stöd av vårdnadshavare).

*”Undertecknad uppger att X kan kontakta undertecknad om han har ytterligare frågor eller funderingar, varpå X efterfrågar undertecknads telefonnummer och telefonmöte bokas in.”*

I majoriteten av de granskade ärendena framgår det inte av dokumentationen att någon bedömning har gjorts kring behov av anpassningar. Det finns dock exempel på att anpassningar har gjorts och att detta dokumenterats.

*”När undertecknad och X kommer in i rummet plockar undertecknad fram lite olika bollar man kan hålla i handen under mötet. Undertecknad förklarar för X att undertecknad gärna håller i en boll under mötet då det kan vara lite nervöst med möten. X tar också en boll att hålla i.”*

Av utredningsanvisningarna för DUR framgår att det under rubriken *”Livssituation”* ska dokumenteras vilken hjälp som barnet behöver i samband med olika vardagsaktiviteter så som personlig hygien, måltider, fritidsaktiviteter med mera. Här är det barnets beskrivningar som ska vara i fokus med hjälp av vårdnadshavare.

Granskningen visar på ett antal exempel när barnets röst, åsikter och svar på frågor tydligt framgår i DUR-utredningen. Ett särskilt gott exempel är när barnet är av annan uppfattning än vårdnadshavare och det framgår tydligt av dokumentationen. I flera av de utredningar där det framgår att barnet deltagit i mötet eller samtalet

är det dock svårt att utläsa om barnet har yttrat sig samt vem som sagt vad. I flera utredningar framgår det att barnet uttalat sig men inte vad det sagt.

## Bedömning och beslut

Majoriteten av ansökningarna i de granskade ärendena har resulterat i bifall. Av totalt tretton avslag avser tio beslut korttidsvistelse, två beslut barnboende och ett beslut avser korttidstillsyn. Samtliga sju delavslag avser korttidsvistelse vilket innebär att barnet inte fått det antal dygn som han eller hon ansökt om.

**Tabell 6:** Totalt antal beslut redovisat per bifall, delvis bifall och avslag i antal och andel (procent).

Beslut	Antal	Andel (%)
Bifall	147	88
Delvis avslag	7	4
Avslag	13	8
Totalt	167	100

Av utredningsanvisningarna för DUR framgår att det under rubriken *”Bedömning av behov”* ska skrivas en kort sammanfattning av hur barnperspektivet har beaktats. Därefter redogörs för bedömningen av rätten till insats och då finns även möjlighet att skriva en barnkonsekvensanalys.

I stadens stödmaterial för barnrättsperspektiv inom socialtjänsten tydliggörs att när ett beslut kan få påtagliga konsekvenser för ett barn ska en barnkonsekvensanalys göras. Det gäller oavsett om beslutet bedöms vara positivt eller negativt för barnet, och både vid bifallsbeslut och avslagsbeslut. Det som ska skrivas är en kortfattad beskrivning kopplad till det aktuella beslutets konsekvenser för barnet, och hur barnets bästa beaktats. Barnets vilja är en del av bedömningen av barnets bästa och ska synliggöras i beslutet. Om det finns en konflikt mellan barnets vilja och barnets bästa ska det beskrivas. Det ska också framgå på vilket sätt barnet varit delaktigt i utredningen. Bedömningen ska avse hur det beslut som ska fattas kan komma att påverka barnets rättigheter på kort och lång sikt. Om analysen visar att barnet påverkas negativt av det beslut som ska fattas ska nämnden fundera över om det behövs stöd som kompenserar för de nackdelar beslutet medför för barnet.

En barnkonsekvensanalys finns i totalt 34 procent av de granskade ärendena. Andel ärenden där det finns en barnkonsekvensanalys varierar dock mellan stadsdelsförvaltningarna.

Barnkonsekvensanalysen återfinns antingen under särskild rubrik eller på annat sätt i utredningen.

Nedan ges ett exempel på hur en barnkonsekvensanalys har sammanfattats i en bedömning om bostad med särskild service för barn och unga:

*”Barnkonsekvensanalysen visar på både positiva och negativa effekter av att bevilja X bostad med särskild service. Negativa effekter som kan urskiljas är att X kan komma att behöva anpassa sig utifrån de andra ungdomarna på boendet vilket kan ta mycket av hennes energi. Att bo på barnboende kan också medföra en högre inskränkning på X:s privatliv. X riskerar också att uppleva känslan av att inte få ett föräldrastöd i sin fortsatta utveckling mot ett vuxenliv. Det finns också en risk att X inte kommer att ha en trygg punkt och familj att luta sig mot vid behov.*

*De positiva effekterna av att beviljas insatsen är att X får en trygg plats att landa på och där hon får förutsättningar för att utveckla sina egna förmågor. Hon får också den kontinuitet och förutsagd vardag hon är i behov av. På ett boende får X också professionellt stöd utifrån hennes diagnos och får uppleva känslan av att hon duger som hon är. De positiva effekterna av att beviljas barnboende bedöms därmed i X:s fall överväga de negativa effekterna.”*

En särskild barnkonsekvensanalys för syskon finns inte i något av de granskade ärendena men i ett mindre antal ärenden omnämns syskon i samband med barnkonsekvensanalysen.

*”Undertecknad har under utredningen tagit hänsyn till att X har en lillasyster. Detta genom att ställa frågor kring familjesituationen samt hur syskonen samspelar och huruvida X:s stödbehov påverkar hans syster. Bedömningen som görs är att insatsen inte har någon större påverkan på systemen, framförallt ingen negativ påverkan.”*

I majoriteten av de ärenden där barnkonsekvensanalysen visar att det finns negativa konsekvenser saknas resonemang om kompenserande faktorer som syftar till att minska de negativa konsekvenserna för barnet.

*”X kommer ha fortsatt kontinuerlig kontakt med sin familj. Planering kommer att göras mellan hemmet och boendet utifrån X:s bästa.”*

Det finns flera exempel på att det framgår av dokumentation i journalen att barnet har fått återkoppling kring beslut och omfattning av insats som barnet beviljats. Det förekommer dock relativt sällan att återkopplingsbrev till barn finns sparade i personakten. Det förekommer även att barn får information om beslutet på annat sätt.

*”Vidare har undertecknad informerat X via sms att bedömningen är att han ska beviljas 6 dygn.”*

Det finns även många exempel på att det av journalen framgår att beslut och utredning skickats hem till barnet och att det inte rör sig om anpassad information. I flera fall sker detta i ärenden där handläggaren varken träffat eller gjort barnet delaktigt på annat sätt.



Det kan därmed antas att korrespondensen varit avsedd för vårdnadshavare eller ombud.

## Anhörigstöd

I ett mindre antal ärenden framgår det av dokumentationen att handläggaren lämnat information om anhörigstöd. Det kan då röra sig om information om anhörigstöd till vårdnadshavare eller till syskon eller till båda.

*”X beskriver att hans hälsa påverkas negativt av att hålla i så många kontakter kring barnen. Undertecknad erbjuder kontakt med anhörigstöd vilket X tackar ja till. Undertecknad ska förmedla X:s kontaktuppgifter till anhörigkonsulent.”*

Där BRA-samtal erbjuds framgår det ofta av journalen att information skickats hem om det.

*”Syskonbrev samt information om BRA-samtal skickas dd.”*

## Individuell plan enligt LSS

Rätten till individuell plan enligt 10 § LSS tydliggörs i stadens riktlinjer. Det framgår av riktlinjerna att den enskilde i samband med att en LSS-insats beviljas ska erbjudas att en individuell plan upprättas. Av stadens utredningsanvisningar framgår att det ska dokumenteras under rubriken *Ansökan avser* om den enskilde fått information om individuell plan.

Längst ner på beslutsdokumentet finns följande text förtryckt:

*Alla som beviljas insatser enligt LSS ska erbjudas en individuell plan och kan när som helst begära en sådan (10§ LSS).*

I anvisningarna för DUR uppföljning framgår att handläggaren ska fråga den enskilde om han eller hon har en individuell plan alternativt är intresserad av att göra en.

Inget barn i granskningen har en individuell plan.

Det framgår inte heller av dokumentationen att barn eller vårdnadshavare fått information om eller att barnet erbjudits en individuell plan.

## Planering och beställning av insats

Det är viktigt att förklara för barnet vad som planeras, vad insatsen innebär och vad insatsen kan ha för betydelse för barnet på sikt.<sup>16</sup>

---

<sup>16</sup> Stöd till barn och unga med funktionsnedsättning Handbok för handläggning och utförande av LSS-insatser, Socialstyrelsen 2020.

Rubriken i DUR *Önskade mål med insatsen* ska endast användas vid bifall. Här redogör handläggaren för de överenskommelser som har gjorts med barnet gällande barnets egna personliga mål med insatsen. Det ska här framgå vilka som ska stärka och motivera barnet att sträva mot att uppnå sitt eller sina mål. Om barnet inte har kunnat formulera egna mål ska det framgå. Även standardiserade, övergripande mål kan anges.

I åtta procent av ärendena framgår barnets egna personliga mål, antingen formulerade av barnet själv eller via vårdnadshavare. I totalt 84 procent av ärendena där det är aktuellt är målsättningen med insatsen standardiserad med skrivningar som ”goda levnadsvillkor”, ”meningsfull fritid” och liknande. Målen är genomgående överensstämmande i både utredning och beställning till utförare. Det saknas ofta dokumentation gällande om barnet kunnat formulera sina egna mål eller inte. Det saknas också genomgående dokumentation om vilka som ska stärka och motivera barnet att uppnå målen. I åtta procent av ärendena framgår inga mål med insatsen då ingenting har dokumenterats under rubriken i utredning och beställning.

Om barnet beviljas en insats har barnet rätt att vara delaktigt när insatsen utformas. I stadens anvisningar för beställning tydliggörs att den enskilde ska ges möjlighet och stöd att formulera sina egna personliga mål och välja aktiviteter. Det framgår vidare att biståndshandläggaren, efter att ett beslut om insats har fattats, bör boka in ett möte med den enskilde för att planera insatsen. Att biståndshandläggaren själv formulerar innehållet i beställningen utifrån kännedom om den enskilde och det som framkommit i utredningen är inte ett arbetssätt som Stockholms stad eftersträvar.

I stadens riktlinjer tydliggörs att handläggaren, i beställningen, kan ange om särskilda krav ställs på utformningen av insatsen med hänsyn till barnets bästa och för att barnet ska komma till tals och vara delaktigt under genomförandet av insatsen.

Ett exempel på målsättning i utredning och beställning:

*”X har inte börjat övernatta på korttidsvistelsen men uppger under mötet att det är en målsättning.”*

I uppdraget till utförare i beställningen framgår:

*”Stort fokus bör läggas på att stötta och uppmuntra X att sova över.”*

## **Genomförande av insats**

Om barnet beviljas en insats har barnet rätt att vara delaktigt när insatsen utformas och genomförs. I Socialstyrelsens handbok framgår att hur en insats ska genomföras bör dokumenteras i en genomförandeplan som upprättas hos utföraren med hänsyn tagen till barnets självbestämmanderätt och integritet. Genom planen

tydliggörs både för barnet och för vårdnadshavarna och personalen vad som ska göras, vem som ska göra vad, när och hur. Av genomförandeplanen bör framgå om barnet har deltagit i planeringen och i så fall vilken hänsyn som har tagits till hans eller hennes synpunkter och önskemål. Det är ofta lämpligt att målen i en genomförandeplan har en tydlig koppling till barnets eller den ungas vardagssituation och ger uttryck för vad som är önskvärt och realistiskt att uppnå.<sup>17</sup>

I stadens LOV-avtal och uppdragsbeskrivningar framgår att utföraren tillsammans med den enskilde bland annat ska svara på frågorna hur insatsen ska genomföras, när den ska genomföras och hur mål ska uppnås. Genomförandeplanen ska skickas till beställande nämnd senast 15 dagar efter påbörjad insats. Vidare framgår att utföraren omedelbart ska underrätta beställaren om beställningen godtas eller om beställningen av någon anledning behöver revideras.

En aktuell genomförandeplan finns endast i 47 procent av de 141 ärenden där det är aktuellt. (Övriga ärenden är antingen avslag eller ej verkställda.) Högst andel genomförandeplaner finns inom korttidstillsyn, 55 procent. Granskningen visar en stor variation mellan utförare oavsett insats. Vissa utförare har upprättat en genomförandeplan för samtliga barn som ingår i granskningen och från vissa utförare saknas det genomförandeplaner för samtliga granskade ärenden. Det framgår inte av dokumentationen i de granskade ärendena att handläggare kontaktat utförare och efterfrågat genomförandeplan om den inte inkommit under beslutstiden.

**Tabell 7:** Förekomst aktuell genomförandeplan redovisat per insats, antal och andel (procent).

Aktuell genomförandeplan	KTV		KTT		Boende		Totalt	
	Antal	Andel(%)	Antal	Andel(%)	Antal	Andel(%)	Antal	Andel(%)
Ja	25	40	37	55	4	33	66	47
Nej	37	60	30	45	8	67	75	53
Totalt	62	100	67	100	12	100	141	100

Av totalt 66 genomförandeplaner har barnet varit delaktigt i upprättandet av planen i 58 procent. I några genomförandeplaner går det inte att utläsa om barnet varit delaktigt eller inte då det inte redovisas vilka som deltagit i planeringen.

---

<sup>17</sup> Stöd till barn och unga med funktionsnedsättning Handbok för handläggning och utförande av LSS-insatser, Socialstyrelsen 2020.

**Tabell 8:** Barnets delaktighet i upprättandet av genomförandeplanen redovisat i antal och andel (procent).

Barnets delaktighet	Antal	Andel(%)
Ja	38	58
Nej	22	33
Framgår ej	6	9
Totalt	66	100

Om barnet inte varit delaktigt i upprättandet av genomförandeplanen ska anledningen till det framgå. Det gör det i hälften av de 22 ärendena.

*”Har inte deltagit själv och har inte företräts av någon annan.  
Ange orsak: Eleven har inte velat vara med på planeringen.”*

Granskningen visar flera goda exempel på att barn varit delaktiga och formulerat egna personliga mål i genomförandeplanen även i ärenden där handläggare inte träffat barnet eller gjort barnet delaktigt på annat sätt under utredningen.

## Uppföljning

Beslutande nämnd ansvarar för att genom individuppföljning följa upp att beviljade insatser utförs gällande innehåll, omfattning och kvalitet och att dessa tillgodoser den enskildes behov. Det är viktigt att handläggaren följer upp hur barnets bästa och barnets rätt att komma till tals beaktas under insatsens genomförande.

Vid uppföljning och ansökan eller begäran om fortsatt insats ska uppföljningsdelen i DUR användas tillsammans med beställning av insats, genomförandeplan och eventuell individuell plan eller annan plan som påverkas av ändringar vid uppföljningen.

Vid en uppföljning bör handläggaren och den enskilde gå igenom hur målen med den beviljade insatsen uppnåtts och uppdatera målen så att de stämmer överens med nuläget. I stadens anvisningar framgår det vilka frågor som bör ställas i samband med en uppföljning.

Granskningen visar att dokumentation från uppföljning av insats ofta finns i journal eller att det i journal hänvisas till DUR-utredningen. I utredningen återfinns dokumentation från uppföljningen under olika rubriker. En delförklaring till det kan vara att det inte finns en särskild rubrik för uppföljning i DUR-utredningen. Särskilt dokument för uppföljning i dokumenthanteraren har inte funnits i något ärende.

*”X berättar under telefonsamtalet att han trivs bra på korttids och att han har roligt där. X uppger att han vill fortsätta gå dit.”*

Av dokumentationen går det inte att utläsa att genomförandeplanen används som utgångspunkt vid uppföljning av insats men det finns några undantag:

*”Undertecknad går igenom genomförandeplanen tillsammans med X. Det mesta i genomförandeplanen stämmer tycker X.”*

## Analys

Kvalitetsgranskningen är genomförd i stadsdelsförvaltningarna Enskede-Årsta-Vantör, Farsta, Hässelby-Vällingby och Norra innerstaden. Sammantaget visar granskningen på både styrkor och utvecklingsområden i de granskade verksamheterna. Flera av dessa återfinns i flera eller samtliga verksamheter men det kan konstateras att det är en variation både inom och mellan de granskade enheterna.

Granskningen har ett jämställdhetsperspektiv genom att övergripande granskningsresultat redovisas utifrån kön där det har varit möjligt. Det är en väl känd skillnad mellan könen gällande barn med insatser enligt LSS där fler pojkar än flickor erhåller insatser. I aktuell granskning är könsfördelningen 74 flickor och 93 pojkar, vilket motsvarar 44 respektive 56 procent. Granskningen visar generellt inga skillnader i handläggning utifrån kön. Tillämpning av stadens utredningsmaterial, riktlinjer och anvisningar skapar förutsättningar för jämställda och jämlika utredningar och bedömningar. Detta förutsätter dock att de följs och tillämpas likställt av samtliga nämnder i staden.

Nedan följer en analys av granskningsresultatet utifrån kvalitetsområdena trygghet och säkerhet, självbestämmande och integritet, tillgänglighet, helhetssyn och samordning samt kunskapsbaserad verksamhet och effektivitet. Vissa teman går in i varandra och de är redovisade under det kvalitetsområde där temat bäst passar in. Materialet har analyserats kvalitativt där inspektörerna har läst aktuell dokumentation så som utredning, beslut, beställning, genomförandeplan och journalanteckningar. Fokus har framförallt legat på att söka efter aspekter som anknyter till barnrättsperspektiv och delaktighet. Materialet inklusive det som framkommit vid dialogmöten har jämförts mot lagstiftning, Socialstyrelsens handbok samt stadens riktlinjer, anvisningar och avtal. Vilket material som ingår i undersökningen har naturligtvis betydelse för analysen och för vilka slutsatser som kan dras. Resultatet bedöms dock kunna ge en indikation på behov av kunskapshöjning och utveckling kopplat till barns delaktighet i hela staden då liknande hantering med stor sannolikhet förekommer i andra ärenden inom de granskade enheterna men även i övriga stadsdelsnämnder.

## Trygghet och säkerhet

En aktuell DUR-utredning finns som underlag till beslut i samtliga ärenden som granskats. I några av de granskade ärendena framstår det dock som att utredningarna inte är helt uppdaterade då det finns information om barnet som inte längre är aktuell. Det handlar exempelvis om uppgifter som framkommit i tidigare utredningar, gamla läkarutlåtanden eller diagnosutredningar som genomförts för flera år sedan. Dokumentation vid handläggning inom socialtjänsten ska innehålla uppgifter som är tillräckliga, väsentliga och ändamålsenliga. Det är därför viktigt att handläggaren tar bort inaktuella uppgifter från utredningen. Om gamla läkarintyg och diagnosutredningar används bör handläggaren se över vilka delar av dessa som är relevanta för bedömningen. Att i sin helhet klippa in diagnosutredningar och läkarutlåtanden kan försvåra läsbarheten utan att bidra till helhetsbilden. Uppdaterade och aktuella utredningar som underlag för beslut bidrar till likställighet i staden och är en trygghet för den enskilde att utredning sker på samma sätt oavsett var i staden personen bor och ansöker om insatser.

I majoriteten av de ärenden där barnet var 15 år eller äldre vid tiden för ansökan framgår det att det är vårdnadshavare som har ansökt om insats för barnets räkning. I cirka hälften av dessa ärenden framgår det inte av dokumentationen om barnet samtycker till ansökan. Det kan finnas skäl till att även äldre barn inte kan ansöka om insats eller ge samtycke till ansökan. Det går dock inte att utläsa av dokumentationen att handläggaren bedömt att barnet saknar förmåga att på egen hand ta ställning i frågan. För att säkerställa att ansökan om insats inte utreds och beviljas mot barnets vilja i ärenden som rör barn som är 15 år och äldre behöver samtliga enheter som ingår i granskningen ha rutiner för hantering och dokumentation avseende detta. Uppgifter om vem som ansöker samt vilka bedömningar som gjorts gällande barnets förmåga att förstå vad saken gäller och uttrycka en egen vilja behöver vara tydligt dokumenterade.

Av dokumentationen vid handläggning av ärenden som rör barn ska det framgå vilken information som har lämnats till barnet och när samt på vilket sätt informationen har lämnats. Av dokumentationen ska det också framgå vilka åsikter som barnet har fört fram i ärendet.<sup>18</sup>

I flera av de granskade ärendena finns dokumentation om att olika typer av information lämnats till vårdnadshavare. Det framgår dock sällan om information kopplat till barnets rätt att vara delaktig alternativt inte vara delaktig lämnats. Det saknas även dokumentation som visar eventuella överenskommelser om att

---

<sup>18</sup> Stöd till barn och unga med funktionsnedsättning Handbok för handläggning och utförande av LSS-insatser, Socialstyrelsen 2020.

vårdnadshavaren kommer ge information till barnet. För att kunna vara delaktig, göra informerade val och tillvarata sina rättigheter behövs information och ibland inte bara en gång utan återkommande.

I de fall där det går att utläsa att beslut och utredning skickats hem till barnet framgår sällan om informationen anpassats till barnets ålder och funktionsnedsättning. Att utredning och beslut skickats direkt till barnet förekommer även i ärenden där handläggaren varken träffat eller gjort barnet delaktig på annat sätt. I dessa fall kan det antas att korrespondensen varit avsedd för vårdnadshavare eller ombud. Det är av stor vikt att det framgår av dokumentationen till vem handläggaren skickar handlingar och att formuleringar i till exempel foljebrev anpassas utifrån vem brevet är ställt till. JO har i en granskning av hur Försäkringskassan tillämpar reglerna om barns rätt att få information och möjligheter att komma till tals i ärenden om assistansersättning påpekat att myndigheten bör anpassa sina formuleringar utifrån vem brevet är ställt till.<sup>19</sup>

Granskningen visar att kunskap om genomförande och dokumentation av barnkonsekvensanalyser är ett utvecklingsområde. Barnkonsekvensanalyser saknas i ett flertal av de granskade ärendena och det saknas således dokumentation gällande hur barnets bästa beaktats vid bedömning och beslut. I flera av de ärenden där en analys finns i utredningen är det stora skillnader mellan hur handläggare dokumenterat analysen, både inom och mellan enheterna. I flera analyser finns generella skrivningar om vad som bedöms vara barns bästa. Det går inte heller att utläsa av dokumentationen om det förts någon diskussion med barn och/eller vårdnadshavare gällande hur barnets rättigheter skulle kunna komma att påverkas av olika beslutsalternativ. I majoriteten av de ärenden där handläggaren gjort en analys och genom analysen identifierat negativa konsekvenser saknas resonemang om kompenserande faktorer.

Flera handläggare uppger att de önskar mer tydlighet gällande hur barnkonsekvensanalys ska genomföras och dokumenteras i ärenden som rör insatser direkt till barn. Det kan till exempel vara svårt att veta vad det är som skiljer en analys från själva bedömningen av rätten till insats. Fortsatt arbete behövs för att barnrättsperspektivet än mer ska genomsyra ärendehandläggningen. Standardskrivningar behöver kompletteras med en individuell bedömning av hur det enskilda barnet påverkas av det beslut som ska fattas.

Ingen av de enheter som ingår i granskningen har tydliga rutiner för att informera om individuell plan enligt LSS. Det saknas dokumentation i samtliga granskade ärenden om att information och

---

<sup>19</sup> Inspektion av Försäkringskassan, FVF Nordost, den 26 och 27 oktober 2021, dnr 6930-202, Justitieombudsmannen (JO) 2021.

erbjudande om individuell plan lämnats till barnet och/eller barnets vårdnadshavare. En möjlig förklaring till detta kan vara att många barn som är aktuella för insatser har en SIP och att det till stor del ersatt individuell plan enligt LSS vilket var något som lyftes av flera enheter i samband med dialogmöten. Flera handläggare uppger att det inte är så vanligt att barn och/eller vårdnadshavare efterfrågar en individuell plan. Det är dock viktigt att beakta att rätten till individuell plan är lagstadgad i LSS. Det är även viktigt att observera att individuell plan enligt LSS inte är helt jämförbar med SIP. Information om rätten att begära individuell plan finns förvisso förtryckt i stadens beslutsmall men det kan inte förutsättas att det är tillräckligt i varje enskilt ärende. I uppföljningsanvisningarna framgår det vidare att handläggare ska fråga den enskilde om individuell plan.

Det går inte alltid att utläsa av dokumentationen i personakten vilka överväganden och bedömningar som gjorts utifrån det enskilda barnets ålder, mognad och funktionsnedsättning. Det är möjligt att handläggarna gjort olika överenskommelser, överväganden och bedömningar i större utsträckning än vad dokumentationen i akterna visar. Under dialogmötena gavs flera exempel på hur handläggarna arbetade för att göra barn delaktiga i handläggningsprocessen och om behovet av att anpassa arbetssätten utifrån barnens individuella förutsättningar. Det medför dock att det är svårt att med säkerhet veta om barn får information och ges möjlighet att komma till tals i ärenden som rör dem.

## **Självbestämmande och integritet**

Barn med funktionsnedsättning är ofta långvarigt beroende av stöd. Genom att göras delaktig i planerings- och beslutsprocessens olika steg kan barnets egen förståelse för sina behov och önskningar utvecklas. Barn ökar sin kompetens om de redan vid tidig ålder är delaktiga i planering av åtgärder som påverkar deras vardag.<sup>20</sup>

Aktgranskningen visar att handläggaren har träffat barnet i samband med utredning av ansökan om insats i drygt hälften av de granskade ärendena. Att barnet deltar i möten och samtal under utredningen betyder inte alltid att barnet görs delaktigt och får information eller möjlighet att själv svara på frågor och uttrycka sin åsikt. Barn kan göras delaktiga på fler sätt än genom deltagande i möten och samtal, till exempel genom att vårdnadshavare informerar barnet och tar reda på barnets åsikter eller att barnet svarar skriftligen på frågor från handläggaren. Granskningen visar att barn gjordes delaktiga i utredningen i knappt hälften av de utredningar som ingick i det granskade materialet.

---

<sup>20</sup> Stöd till barn och unga med funktionsnedsättning Handbok för handläggning och utförande av LSS-insatser, Socialstyrelsen 2020.



Det framgår inte alltid av dokumentationen varför handläggaren inte träffat barnet eller varför barnet inte varit delaktigt. I de ärenden där det är dokumenterat anges olika anledningar. Vanligast är att handläggaren dokumenterat att barnet har för omfattande svårigheter i kommunikationen eller för låg ålder. I flera ärenden anges även att barnet inte ska behöva träffa eller ha kontakt med en okänd vuxen när det inte krävs för att handläggaren ska kunna göra sin bedömning av rätten till insats. Vid dialogmötena lyfts flera ytterligare anledningar till att inte träffa barnet eller att på annat sätt göra barnet delaktigt i samband med utredning. Flera handläggare uttryckte att de valde att inte träffa eller ha kontakt med barnet om de redan på förhand kunde bedöma att ansökan om insats skulle resultera i ett avslagsbeslut. Det lyftes även att det förekommer att barn själva uppger att de inte vill delta på möte eller samtal eller att vårdnadshavare inte vill att barnet ska delta.

En reflektion från diskussionerna vid dialogmötena som också går att utläsa av dokumentationen är att handläggarna tycks vilja skydda barnet från att prata om eller få information om svåra frågor. Det verkar också finnas en uppfattning att barn riskerar att fara illa av att göras delaktiga i de fall beslutet resulterar i ett avslag. Överlag framgår det sällan av dokumentation om handläggaren diskuterar barnets egna önskemål och förutsättningar för medverkan med barnet och/eller vårdnadshavare. Barns rätt till information och delaktighet är lagstadgad. Det är därför av stor vikt att bedömningar gällande barns delaktighet görs tillsammans med barn och/eller vårdnadshavare.

I en rapport från Barnombudsmannen konstateras att många barn med funktionsnedsättning beskriver att de inte vill bli överbeskyddade utan att de istället vill få information och få vara delaktiga.<sup>21</sup> Samma sak framgår av en inspirationsbok via projektet Egen växtkraft där det bland annat lyfts att barn ofta vill vara delaktiga i planering och beslut som rör dem själva och att forskning har visat att barn sätter värde på att vara med i beslutsfattande processer.<sup>22</sup> Även Socialstyrelsen framhåller att delaktighet kan vara särskilt betydelsefull för barn med en funktionsnedsättning och menar även att barn ökar sin kompetens, om de redan vid tidig ålder är delaktiga i planering av åtgärder som påverkar deras vardag. Att ta vara på barnets perspektiv kan ge barnet bättre förutsättningar att dra nytta av det stöd som beviljas.<sup>23</sup>

---

<sup>21</sup> *Respekt. Barn med funktionsnedsättning om samhällets stöd*, Barnombudsmannen 2016.

<sup>22</sup> Ann-Marie Stenhammar, Tove Rinnan och Erika Nydahl, *Lyssna på oss! Bättre stöd när barn och ungdomar är delaktiga*, 2011.

<sup>23</sup> *Stöd till barn och unga med funktionsnedsättning Handbok för handläggning och utförande av LSS-insatser*, Socialstyrelsen 2020.

Det ska naturligtvis beaktas att barn inte har någon skyldighet att vara delaktiga i handläggningsprocessen. Socialstyrelsen är tydliga med att möten med barn inte endast får bli ett mätbart symbolvärde.<sup>24</sup> Det är viktigt att möten och samtal med barn inte enbart görs för att det framgår av riktlinjer och anvisningar att det måste göras. I dialogmöten har olika synpunkter framförts om stadens indikator för barns delaktighet. Sammantaget kan det konstateras att indikatorn bidrar till att förvaltningarna behöver arbeta aktivt med barnrättsperspektivet. Om handläggare arbetar i enlighet med riktlinjer och anvisningar skulle det med stor sannolikhet öka enheternas resultat gällande andel barn som görs delaktiga och får återkoppling. Det är dock viktigt att beakta att det inte alltid behöver innebära ett negativt resultat att barn inte varit delaktiga. Barnets bästa kan ibland innebära att barnet inte görs delaktig eller bara görs delaktig till viss del.

## Tillgänglighet

Samtliga barn vars ärenden ingår i granskningen tillhör personkrets 1 enligt LSS. Utöver detta förekommer det även att flera barn har ytterligare diagnoser. Utifrån variationen av diagnoser finns det stora skillnader i hur barnen kommunicerar. Majoriteten av barnen kommunicerar verbalt i olika omfattning medan några barn helt saknar verbal kommunikation.

Socialförvaltningen erbjuder anpassat informationsmaterial som kan användas för att göra barn delaktiga i handläggningsprocessen. Det varierar dock i vilken omfattning handläggarna använder sig av detta. Utöver det material som socialförvaltningen tillhandahåller har Högskolan i Väst nyligen tagit fram ett konkret och barnanpassat kommunikationsstödande material med tillhörande anvisningar som finns tillgängligt för alla kommuner.<sup>25</sup> Det är av stor vikt att stadens handläggare har kännedom om det material som finns att tillgå samt att det används i de ärenden där det är möjligt.

I samtliga granskade ärenden saknas dokumenterade överväganden gällande hur funktionsnedsättningen påverkar barnets möjligheter att delta i mötet och om anpassningar eller kommunikationshjälpmedel behövs för att barnen ska kunna delta. I de fall barnet använder kommunikationshjälpmedel framgår det ofta av dokumentationen men det framgår sällan om dessa har använts för att möjliggöra delaktighet under mötet eller samtalet.

---

<sup>24</sup> Ibid.

<sup>25</sup> Se <https://www.hv.se/forskning/forskningsprojekt/barn-och-unga/barns-delaktighet-i-utredningssamtal-om-stodinsatser-enligt-lss/bildstodsmaterial/>, hämtad 2025-04-29.

Barn med verbal kommunikation görs delaktiga i utredningen i högre utsträckning än barn som saknar verbal kommunikation. Det är av stor vikt att beakta att barn med funktionsnedsättning har rätt att få anpassat stöd så att de ges en reell möjlighet att vara delaktiga och därmed får tillgång till sina rättigheter.

Det förekommer att barn som kommunicerar verbalt inte är delaktiga trots att de deltar på mötet eller i samtalet och i flera av de ärenden där barnet deltagit på utredningsmöte eller samtal går det inte att utläsa i vilken omfattning barnet faktiskt varit delaktig. I flera utredningar framgår det att handläggaren ställt frågor till barnet men det framgår inte vilka frågor som ställts eller vad barnet svarat. När barnens röster syns i utredningen handlar det ofta om huruvida de trivs på boendet eller fritidsverksamheten eller vad de tycker om att göra på fritiden. Ett identifierat utvecklingsområde är därmed att tydliggöra vem som har lämnat vilken information och svarat på vilka frågor i utredningen. I de flesta fall där barnet inte har kunnat beskriva de behov som föranleder insatsen finns det dokumenterat att detta istället har beskrivits av vårdnadshavare. Det faktum att barnet inte kan beskriva sina behov kan dock inte likställas med att inte alls kunna vara delaktig i utredningen.

## Helhetssyn och samordning

Syskon till barn med funktionsnedsättning lyfts fram i stadens program för stöd till anhöriga, riktlinjerna och i stödmaterialet för barnrättsperspektiv inom socialtjänsten. I DUR-materialet finns frågor för att fånga upp hur syskon påverkas av situationen. Av stadens stödmaterial för barnrättsperspektiv inom socialtjänsten framgår att barn som har ett syskon med funktionsnedsättning ofta har många frågor. Som anhörigt syskon kan barnet bland annat behöva få berätta om sig själv och sin syskonsituation, få ökad kunskap om sitt syskons funktionsnedsättning och diagnos samt få ställa frågor och uttrycka tankar och känslor.

Samtliga handläggargrupper uppger att de arbetar med att uppmärksamma syskon. I ett mindre antal av de granskade ärendena framgår av dokumentationen att handläggaren lämnat information om anhörigstöd till syskon. Flera handläggare från olika enheter uttryckte vid dialogmötena att det inte var helt tydligt vilken typ av stöd som fanns att få för anhöriga på den egna förvaltningen. Flera handläggare uppger att många anhöriga får stöd genom regionen. I anhörigstödsprogrammet lyfts bland annat att ansvaret för att uppmärksamma anhöriga barn och ge stöd, alternativt hänvisa vidare till rätt stödinsats, ligger på alla medarbetare inom socialtjänsten som möter barnet, barnets föräldrar eller syskon. Detta kräver i sin tur att det finns kunskap i organisationen om vilket stöd som finns att få samt var och hur barnet kan få del av relevant stöd. BRA-samtal är ett gott exempel på stöd som kan erbjudas till syskon till barn med funktionsnedsättning men andra

typer av stödsamtal kan naturligtvis också vara aktuella. Det är upp till varje enskild nämnd att besluta om vilken typ av stöd som erbjuds lokalt. Enheterna behöver således säkerställa att handläggare har kännedom om vad den egna förvaltningen erbjuder samt var de kan hänvisa anhöriga som önskar få stöd.

Samtliga handläggargrupper uppger att de diskuterar på ärendedragning hur syskon påverkas av det beslut som ska fattas. Flera handläggare uppger samtidigt att det är otydligt hur det är tänkt att syskonperspektivet ska inhämtas och dokumenteras. De uppger att de känner sig osäkra på om de som handläggare ska ha kontakt med syskon. Flera av handläggarna uppger att det borde vara tydligare i anvisningar och stödmaterial hur syskonperspektivet ska hanteras. Någon särskild barnkonsekvensanalys för syskon finns inte i något av de granskade ärendena. I ett mindre antal ärenden omnämns dock syskon i samband med barnkonsekvensanalysen. Det förekommer också att brev skickas till syskon med information om att deras syskon med funktionsnedsättning beviljats en insats och vad den innebär.

Genomläsning av materialet visar att syskon till barn med funktionsnedsättning ibland påverkas påtagligt av de beslut som fattas av socialtjänsten. Det kan både handla om att barnet med funktionsnedsättning beviljas en insats eller inte beviljas en insats. I stadens stödmaterial framgår att barnkonsekvensanalys ska genomföras när barn påverkas av beslut som fattas för vuxna, motsvarande information finns inte gällande syskon till barn som får insatser från socialtjänsten. Mot bakgrund av det som framkommer i granskningen, både vid dialogmöten och i granskning av akter, kan det finnas skäl för socialnämnden att se över om sådan information behöver tas fram.

## **Kunskapsbaserad verksamhet och effektivitet**

Ett tydligt utvecklingsområde som framträder både vid dialogmöten och aktgranskning är användning av AKK och andra typer av anpassningar för att möjliggöra för barn med omfattande funktionsnedsättning och kommunikationssvårigheter.

Biståndshandläggarna möter barn med många olika typer av funktionsnedsättningar som har olika sätt att kommunicera. Det ställer höga krav på stadens handläggare när det kommer till att säkerställa alla barns rätt till att få anpassad information och möjlighet att komma till tals i frågor som rör dem. Att inkludera barn som har omfattande kommunikationssvårigheter kräver att stadens handläggare ges de förutsättningar som krävs för detta. Avsaknad av kunskap om hur olika kommunikationshjälpmedel används riskerar att leda till att barn som egentligen hade kunnat göras delaktiga inte får sina rättigheter tillgodosedda. Att kunskap och förståelse varierar, både inom handläggargrupper och mellan förvaltningar, är förståeligt men det riskerar samtidigt att påverka likställigheten för de barn

som är i behov av stöd och insatser. Handläggarens erfarenhet, kunskap och tid påverkar med stor sannolikhet i vilken omfattning barnet görs delaktig. Detta innebär att det blir stora skillnader mellan hur barn med verbal kommunikation och barn som saknar verbal kommunikation involveras i utredningar. Kunskap om metoder för AKK och digitala hjälpmedel samt tillgång till materiella resurser är självklart väsentligt, men inte avgörande. Avsaknad av tillräcklig utbildning inom kommunikation och kommunikationsstöd innebär dock med stor sannolikhet att alla barn inte ges möjlighet till delaktighet i den omfattning som de har rätt till.

I stadens stödmaterial för barnrättsperspektiv lyfts att det kan behövas extra gott om samtalstid för att hinna skapa kontakt, förtroende och bygga relation till barnet. Det kan innebära att handläggaren behöver boka in flera korta besök beroende på hur behovet ser ut. Granskningen visar dock att det är relativt sällan som möten har anpassats eller att det bokats in flera besök. Vidare framgår det inte av dokumentationen att det finns ett sådant etablerat arbetssätt som staden eftersträvar där planering av insats sker tillsammans med barn och vårdnadshavare efter att beslut om insats har fattats. Handläggarna uppger vid dialogmötena att det generellt sett finns tid och förutsättningar för barns delaktighet men att det ibland kan vara svårt att hinna med att träffa både vårdnadshavare och barn om det innebär att dubbla möten behöver genomföras. Det är även relativt vanligt förekommande att uppföljning endast sker via telefon eller genom digitalt möte. Uppföljningar verkar inte heller genomföras i enlighet med Socialstyrelsens föreskrifter och stadens anvisningar. Genomförandeplanen skulle i större utsträckning kunna användas som ett underlag för uppföljning och som utgångspunkt för att planera och formulera målsättningar för fortsatt insats. Individuppföljning är ett generellt utvecklingsområde. Det handlar både om att genomföra strukturerade uppföljningar och att dokumentera dem på ett likvärdigt sätt i personakten.

En anledning till att handläggning och dokumentation inte sker i enlighet med föreskrifter, riktlinjer och anvisningar skulle kunna vara hög arbetsbelastning. Arbetsbelastning kan därmed vara en begränsande faktor för barns delaktighet. Det förekommer dock variationer även inom enheterna vilket tyder på att det även kan finnas andra orsaker till att ärenden hanteras olika. Arbetsgrupperna kan därför behöva avsätta tid för diskussion och reflektion om hur de säkerställer en rättssäker och likställd handläggning.

Flertalet utförare av insatser behöver bli bättre på att upprätta genomförandeplaner. Kompetens måste finnas i verksamheten som möjliggör upprättande av genomförandeplaner utifrån tillgängliga anvisningar. Leverantörer som inte följer upphandlingskriterier och uppdragsbeskrivningar behöver uppmärksammas på brister för att

ges möjlighet till bättring. Varje beställarenhet behöver ha en rutin för hur klagomål på upphandlade leverantörer förs vidare till avtalsansvariga vid socialförvaltningen.

## Slutord och rekommendationer

Likställighetsprincipen ställer krav på att alla kommunmedlemmar ska få en objektiv och rättvis behandling. Det innebär att alla medlemmar ska behandlas lika, oavsett vilken stadsdelsnämnd de tillhör.

Det är positivt att Stockholms stad prioriterar barns rätt till delaktighet. Riktlinjer, anvisningar och utredningsmaterial syftar till att säkerställa kvalitet och rättssäkerhet samt skapa en enhetlighet i stadens utredningar och dokumentation inom verksamhetsområdet. Styrdokumentet bidrar till att barn görs delaktiga eftersom de tydligt anger bestämmelser, förutsättningar och på vilket sätt det ska dokumenteras. Sammantaget innebär det ett nära heltäckande stöd för att uppfylla dokumentationskraven. Inspektörerna har dock genom granskningen identifierat vissa behov av tillägg och förtydliganden i stödet till handläggare. Det har exempelvis framkommit att stödmaterialet för barnrättsperspektiv inom socialtjänsten uppfattas som bra men att det har mer fokus på barn i vuxenärenden. Det kan mot bakgrund av detta finnas skäl för socialnämnden att tydliggöra hur prövning av barns bästa ska genomföras och dokumenteras i ärenden som rör insatser som ges direkt till barnet. Det kan även finnas skäl att se över om ytterligare stadsövergripande informationsmaterial behöver tas fram. Arbetet med systematisk uppföljning är ett ytterligare utvecklingsområde och en del i det är att förtydliga anvisningar och mallar för DUR.

Socialförvaltningen erbjuder regelbundet introduktionsutbildningar där genomgång av DUR-anvisningar och stödmaterial för barnrättsperspektiv ingår. För att säkerställa att aktuell och likvärdig kunskap finns och kan tillämpas rekommenderar inspektörerna att både nyanställda som befintliga medarbetare och chefer vid behov deltar i de utbildningar som erbjuds. Ett annat alternativ skulle vara att chefer och medarbetare med jämna mellanrum avsätter tid för att tillsammans gå igenom stadens anvisningar. Det kan förvisso innebära vissa upprepningar men i förlängningen kan det bidra till att likställighet över staden kan garanteras. Socialförvaltningen bör vidare se över möjligheterna att återkommande erbjuda en mer praktiskt inriktad utbildning kring samtal med barn med funktionsnedsättning. Det är även av stor vikt att stadsdelsförvaltningarna säkerställer att handläggare som deltagit i utbildningar ges tid att träna och omsätta kunskaper i det praktiska arbetet.

Det är positivt att det pågår ett utvecklingsarbete vid enheterna kring att stärka barnrättsperspektivet i hela handläggningsprocessen.

Granskningen visar på flera goda exempel men visar samtidigt att arbetet behöver fortsätta för att alla barn ska få sina rättigheter tillgodosedda. Även om granskningen inte omfattat samtliga stadsdelsförvaltningar kan resultatet ge en god indikation om att liknande utvecklingsbehov finns i övriga stadsdelsförvaltningar. Det behövs mer och kanske andra arbetssätt än vad som redan finns och görs för att öka följsamheten till lagstiftning, riktlinjer och lokala anvisningar. Fortsatt arbete behöver därmed ske stadsövergripande genom utbildning, anvisningar och fortsatta diskussioner i chefsnätverk. För att kunna följa det fortsatta utvecklingsarbetet kan det framöver vara relevant med en ny granskning på samma tema.